

گزارش تازه مرکز اسناد تاریخ و توسعه شهری اداره کل روابط عمومی و ارتباطات مردمی شهرداری مشهد مقدس درباره ساخته‌شدن یکی از میدان‌ها و تقاطع های خاطره انگیز شهر

تصویر میدان جمهوری اسلامی در نیمه دوم دهه ۷۰ قرن ۱۴ خورشیدی

تماشای فلکه تلویزیون در آینه تاریخ

● میدان تلویزیون در دهه ۵۰

چنان‌که مشخص است نام اولیه «میدان تلویزیون» برگرفته از بنای شاخص نزدیک به آن یعنی ساختمان صدوسیما می مشهد است که بر روی آن ماندگار شده، ساختمانی که همراه ۱۳۵۰ افتتاح شد. در همین سال ها جاده آسیایی (بزرگراه شهیدکلانتری کنونی) هم در حال اجرا بود. بنابراین خیابانی که از میدان فلسطین کنونی به این بزرگراه و ساختمان صدوسیما منتهی می شد به «خیابان تلویزیون» شهرت پیدا کرد. همین خیابان در سال های بعد به بولوار تبدیل شد و اکنون «شهید منتظری» نام دارد.

در نقشه‌ها و اسناد به‌جا مانده از دهه ۴۰ قرن ۱۴ خورشیدی، نشانی از میدان تلویزیون نیست. اولین اطلاعات و اشاره خاص به آن مربوط به خبر روزنامه اطلاعات در ۲۷ آبان ماه ۱۳۵۰ است که نشان می‌دهد یک ماه پس از افتتاح ساختمان صدوسیما. نام میدان تلویزیون هم رایج شده و اقدامات عمرانی آن در دستورکار قرار گرفته و این دستور کار موضوعی است که در جلسه انجمن شهر مطرح شده است. روزنامه اطلاعات پیرو این جلسه، خبر از طرح اصلاحی میدان تلویزیون داده و می‌نویسد: «گزارش شهرداری مشهد در مورد نقشه طرح اصلاحی میدان تلویزیون که توسط دفتر مهندسی استان تهیه شده، مطرح گردید و انجمن تصویب کرد که اجرای این طرح، موکول به تهیه اعتبار و تصویب مجدد انجمن شهر باشد و چنانچه تا یک سال دیگر این پروژه عملی نشد، مصوبه انجمن شهر کان لم یکن تلقی گردد.» البته آبان ماه ۱۳۵۶ هم انجمن شهر درخواست ساخت پل هوایی بر روی این میدان را ارائه کرده است، اما گزارشی از اجرای نهایی آن وجود ندارد. بررسی برخی اسناد باقی مانده از این پروژه هم نشان می‌دهد که قرار بوده میدان تلویزیون به یک میدان وسیع و جذاب تبدیل شود، پروژه‌ای که در پایان دهه ۴۰ قرن ۱۴ خورشیدی کلید می‌خورد.

● از جهاد سازندگی تا جمهوری اسلامی

اما اواخر دهه ۶۰ عوامل مختلفی مانند افزایش جمعیت و توسعه مشهد، پایان جنگ تحمیلی هشت ساله و آغاز سازندگی کشور، دست به دست هم می‌دهند تا معابر شهری مشهد تحولات بنیادینی به خود ببیند، توسعه و بازسازی اساسی میدان تلویزیون یکی از این پروژه‌های عمرانی بود که مطابق تصاویر برجامانده از مراسم آغاز عملیات اجرایی پروژه، با نام اولیه «میدان جهاد سازندگی» وارد فاز اجرایی شد و چنانکه ذکر خواهد شد بعد نامش به «میدان جمهوری اسلامی» تغییر کرد. عملیات اجرایی این پروژه همراه ۱۳۶۹ هم زمان با میلاد پیامبر اکرم (ص) آغاز می‌شود. در این مراسم علی‌جنتی، استاندار وقت خراسان، حجت‌الاسلام اسماعیل فردوسی‌پور نماینده وقت مشهد در مجلس شورای اسلامی، اکبر صابری فر شهردار وقت مشهد و همچنین دو شهردار بعدی این شهر، قاسم تقی‌زاده خامسی و سیدهاشم بنی‌هاشم که در آن زمان به ترتیب معاون استاندار خراسان در امور عمرانی و نماینده مردم مشهد در مجلس شورای اسلامی بودند هم حضور دارند.

طرح پیش‌بینی شده برای میدان جدید چنان‌که از تصاویر مراسم آغاز عملیات اجرایی برمی‌آید، شامل فضای سبزی گسترده و آلمانی در مرکز

تصویر میدان جمهوری اسلامی در نیمه دوم دهه ۷۰ قرن ۱۴ خورشیدی پیش از تغییرات نهایی

تصویر میدان جمهوری اسلامی در سال ۱۳۹۴

میدان جمهوری اسلامی این روزها

روژنامه شهرآرادر شماره ۱۳۲ خود به نقل از حمیدرضا نخعی، معاون وقت فنی و عمران شهرداری مشهد، درباره اطلاعات فنی این پل که با اعتبار ۱۵میلیارد تومان اجرا شده بود، می‌نویسد: «این اولین پروژه عمرانی مشهد بود که به روش احداث سازه از نوع صندوق‌های (توخالی) و با سیستم کابل‌های پس‌تنیده انجام شد. مهم‌ترین مزیت این سیستم کاهش مصرف آرماتور و بتن در عین کیفیت بالای استحکام پل است... عرض عبور هر پل ۱۵متر بوده و دارای ۹ دهانه است که در مجموع بارمپ‌های طرفین بالغ بر ۷۸۰متر طول دارد. پل روگذر جمهوری اسلامی دورمپ دارد یکی جهت اتصال به سمت پل میدان آزادی و دیگری به سمت تقاطع جهاد که هر کدام از رمپ‌ها ۲۰۰متر طول دارند... از آغاز اجرای پروژه روزانه ۱۵۰ تا ۲۰۰ کارگر در آن فعال بوده‌اند... در فاز بعدی نیز که پایان سال ۱۳۸۸ رقم می‌خورد، عملیات ساخت زیرگذر و میدان جدید در مسیر بولوار شهید منتظری به طرف بولوار فضل بن شاذان (شهید کاوه کنونی) آغاز می‌شود. این فاز که فاز پایانی پروژه است در ۲۰ مهر ۱۳۸۹ و در دهه کرامت، به بهره‌برداری می‌رسد.

بهره‌برداری از فاز دوم پروژه تقاطع غیرهم‌سطح و میدان جمهوری اسلامی تقریباً هم‌زمان با پایان ساخت میدان جهاد و فاز نخست تقاطع غیرهم‌سطح امام حسین^(ع) در رینگ شهر است. به همین مناسبت سیدمحمد پژمان، شهردار وقت مشهد، در مراسم افتتاح این فاز می‌گوید: «این پروژه‌ها سبب می‌شوند سرعت حرکت در کمربند صدمتری مشهد به یکصد کیلومتر در ساعت برسد.» در همین مراسم حمیدرضا نخعی، معاون وقت فنی و عمران شهرداری مشهد، درباره این فاز که حدود یک سال به طول انجامیده بوده هم چنین توضیح می‌دهد: «... فاز دوم پروژه با هزینه ۷۰میلیارد ریال و فضای سبز و نورپردازی آن با هزینه ۱۵میلیارد ریال انجام شد... زیرگذر جمهوری اسلامی دوباند رفت و برگشت به عرض ۸/۳۰متر و محل عبور عابرپیاده در دو طرف به عرض ۹۰ سانتی‌متر دارد. طول آن هم ۶۰۰متر است که با اجرای ۴۶۳ عدد شمع در آن انجام شد... همچنین به منظور جمع‌آوری آب‌های سطحی زیرگذر

اخبار قدیمی

گزارش خواندنی روزنامه لوموند فرانسه از شهر مشهد در دی ماه سال ۱۳۳۸ خورشیدی

با مشهدی‌ها نشستن و خربزه خوردن، عالمی دارد

تصویر صفحه اول روزنامه آفتاب شرق - دی ۱۳۳۸

بسطامی ترجمه متن فرانسوی روزنامه لوموند را ابتدا روزنامه کیهان و سپس جریده آفتاب شرق منتشر کرده است. مترجم پیش از ارائه گزارش روزنامه فرانسوی در مقدمه این‌گونه نوشته است: «مشهد برای اروپائیان یک شهر جالب و دیدنی است. آن‌ها آستان قدس را وزارتخانه حضرت معرفی می‌کنند که ۳ هزار کارمند دارد و نائب تولیه آستانه را هم وزیر این وزارتخانه می‌دانند. یعنی گمان می‌کنند امور وزارتخانه را یک وزیر به نام محمدمهران (تولیت وقت آستانه در آن روزگار) اداره می‌کند. خبرنگار روزنامه معروف لوموند چاپ فرانسه که اخیراً از ایران بازدید کرده در مراجعت به فرانسه، سلسله مقالاتی با عنوان

ایران کنونی منتشر ساخته که بی اندازه جالب است و روزنامه کیهان نیز به نقل آن پرداخته است.» پس از این مقدمه، مترجم متن روزنامه لوموند را عیناً ترجمه می‌کند و در توضیح می‌نویسد: «مشاهدات خبرنگار مزبور در مشهد جالب و ما بدون اظهار نظر آن را درج می‌کنیم.»

اما متن روزنامه لوموند (برابر آنچه مترجم نوشته) ابتدا به موقوفات حرم پرداخته است، آن‌ها با بیانی سراسر حیرت: «از وفات امام‌رضا^(ع) بیش از هزار سال می‌گذرد ولی پیوسته بر دارائی حضرت افزوده می‌گردد. بیش از ۴۰۰ دهکده را صاحبان املاک بزرگ وقف کرده‌اند زیرا پاره‌ای از ایشان نه تنها صاحب اراضی هستند بلکه شهرهای کوچکی را یکسره مالکند. ۱۴۰۰ مغازه و مستغلات و گازراه‌های بزرگ دیگر هم به نام حضرت^(ع) است.»

بند دوم این خبر هم به توصیف باغ ملک‌آباد پرداخته است: «بیرون شهر، باغ بزرگ ملک‌آباد قرار دارد که گل‌هایش از نقش و نگار قالی‌های ایران کمتر نیست. این پارک نیز مال حضرت است. خانواده‌ها هم این‌گونه‌اند، مردهایی که مثل اروپائیان لباس پوشیده‌اند وزن‌های چادر به سر روی چمن‌زارهای آن دورسماور می‌نشینند و ایام تعطیل را می‌گذرانند.»

پس از توصیف موقوفات حرم مطهر، روزنامه لوموند توصیف‌هاش را سمت کتابخانه آستان قدس رضوی می‌برد: «کتابخانه امام^(ع) بیش از ۴۰۰ هزار جلد کتب خطی و قدیمی دارد. یک دست‌نویس مصری از آثار ابن سینا در آنجا وجود دارد که بی‌نظیر است، جالب‌تر آن است که دوره‌ای از آثار اناطول فرانس (نویسنده، شاعر و منتقد فرانسوی) نیز در کتابخانه حضرتی دیده می‌شود.» تعجب این خبرنگار از وجود کتاب‌های فرانس در مکان مقدسی مانند حرم مطهر رضوی به واسطه این است که این نویسنده به خدا اعتقاد نداشته است.

پس از کتابخانه، نوبت به خزانه حضرتی می‌رسد. البته از توضیحات اندک خبرنگار روزنامه لوموند پیداست. او آنچه را که نوشته بر اساس شنیده‌ها بوده و نه مشاهده مستقیم: «خزانه حضرتی نیز دارای صندوق‌ها و جواهرات گران‌بهاست به طوری که برای رسیدگی به امور حضرت، وزارتخانه‌ای با ۳۰۰۰ کارمند و یک وزیر به نام محمدمهران تأسیس شده است.»

او پس از توصیف حرم، دوباره قلمش را سمت توصیف شهر مشهد می‌برد: «چون از این محوطه بیرون می‌آیم، شهر مشهد با خیابان‌ها و میدان‌هایش جلوه‌گر می‌شود. ملاحظات مذهبی در این شهر بیش از سایر جاهاست. در مشهد، ودکا(مشروب الکلی) کمتر از تهران مصرف می‌شود. مقامات انتظامی حتی فیلم‌هایی را که دارای رقص‌های شرقی و یا برهنگی است و مغایر با اسلام است، در این شهر سانسور می‌کنند. با این حال اغلب بزریت باردو(بازیگر و مدل معروف فرانسه در قرن ۱۹میلادی) را می‌شناسند و چه بسا دخترانی که در زیر چادرها، گیسوان سیاه خود را مثل او درست می‌کنند و مثل او دامن می‌پوشند.»

این خبرنگار فرانسوی در ادامه به مطالب روزنامه هیرمند مشهد که مدیر مسئول آن عبدالمجید مجیدیفاض بوده هم اشاره می‌کند: «در روزنامه‌ای که به نام هیرمند است، نمایشنامه آندروماک که به وسیله یک مترجم محلی ترجمه شده، پی در پی منتشر می‌شود زبان فرانسه در اینجا هواخواهانی دارد. آقای فیاض استاد ادبیات و دکتر طاهری محصل قدیمی مدرسه مون پلیه، به تازگی تاریخ دوران تیموریان را به زبان فرانسه در مسجد گوهرشاد ارائه کرده‌اند.»

این خبرنگار در سطری هم مردم مشهد را همان نوازترین مردم ایران معرفی کرده و می‌نویسد: «مشهد شهریست که خارجی باید در آن محتاط باشد (از نظر رعایت شئونات اسلامی)، با این حال، این برجسته‌ترین و مهمان نوازترین شهر در مواجهه با خارجی‌ان هستند. آن‌ها جلوی خارجی‌ان بارها بلند شده و به نشانه احترام به حالت تعظیم خم می‌شوند و لبخند می‌زنند و بهترین میوه‌ها را تعارف می‌کنند که این رفتار البته خارجی‌ها را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد.»

نکته جالب این خبر اما در سطر آخر آن نگاشته شده است، جایی که توصیف خربزه مشهد را به فرانسه کشانده است: «شهرت میوه خراسان تا هند رفته است. اگرچه خربزه‌های آن به تردی خربزه اصفهان نیست ولی پر آب و شیرین است و طعم گلاب می‌دهد. می‌گویند، خربزه‌های اصفهان به اندازه‌ای نازک است که اگر کسی بلند حرف بزند، می‌ترکد که این اغراق و نوعی ضرب‌المثل است. در نهایت اینکه، با مشه‌دیان نشستن و خربزه خوردن دیدن اینکه آن‌ها وقتی ما از شهرت فراوان مشهد مقدس در فرانسه حرف می‌زنیم، چقدر تحت‌تأثیر قرار می‌گیرند و متعجب می‌شوند، عالمی دارد.»

تاریخ نگار

«تاریخ جهانگشا» در موزه نادری

اردلان تصویری که می‌بینید نسخه‌ای قدیمی از تاریخ جهانگشای نادری است که هم‌اکنون در موزه آرامگاه نادری در مشهد نگهداری می‌شود. جهانگشای نادری نوشته میرزا مهدی خان منشی استرآبادی، منشی و مورخ نادر شاه افشار (درگذشت بین ۱۱۷۵ تا ۱۱۸۲ قمری) است. محتوای کتاب درباره تاریخ ایران در اوایل سده ۱۲ خورشیدی (اواسط سده ۱۲ قمری) و زندگی نادر شاه و لشکرکشی‌های او به مناطق مختلف است. این کتاب ثری فنی و مصنوع دارد و در آن از واژه‌های عربی بسیاری استفاده شده است. این کتاب مهم‌ترین اثر مربوط به تاریخ ایران در زمان نادر است و چون نویسنده از نزدیکان نادر بوده و حوادث را به چشم خود دیده، از ارزش بسیار بالایی برخوردار است.

